

**Harcza István – Papp Gábor – Vukovich György:
Magyarország a társadalmi jelzőszámok tükrében**

(elektronikus verzió, készült 2006-ban)

A tanulmány eredetileg nyomtatásban megjelent:

Harcza István – Papp Gábor – Vukovich György (2006)

„Magyarország a társadalmi jelzőszámok tükrében”: in:

Társadalmi riport 2006, Kolosi Tamás, Tóth István György,

Vukovich György (szerk.). Budapest: TÁRKI, Pp. 435–466.

Magyarország a társadalmi jelzőszámok tükrében

Harcza István – Papp Gábor – Vukovich György

I. Népesedés és család

A népesség számának alakulását alapvetően a születések és halálozások egyenlege határozza meg. A születések többlete természetes szaporodást, a halálozások többlete a népesség természetes fogyását eredményezi. A magyar népesség lélekszáma a születések és a halálozások egyenlegeként mintegy 460 ezer fővel csökkent 1990 és 2005 között. Más szóval a halálozások száma ennyivel múlta felül a születéseket. A nemzetközi bevándorlásból következően mintegy 200 ezer fővel gyarapodott az ország lakossága ugyanezen időszak alatt, így a tényleges fogyás mértéke 258 ezer főt tett ki. 2006. január 1-jén a népesség lélekszáma 10 098 ezer fő volt szemben az 1990. évi 10 375 ezer lakossal. (Lásd a *Melléklet M1. táblázatát.*)

A népesség korstruktúráját makroökonómiai szempontból jellemzik az ún. eltartottsági ráták. A gyermeknépességre nézve ez az 1990-es években számottevően visszaesett, azaz csökkent a 15 évnél fiatalabbaknak a 15–64 évesekhez (a potenciális aktív népességhez) viszonyított hányada. Ezzel párhuzamosan viszont némileg növekedett az időseknek az aktívakhoz viszonyított aránya. Mindez a népesség fokozatos elöregedésére utal.

Az 1990-es évek társadalmi-gazdasági változásának egyik legszembetűnőbb demográfiai következménye a születések számának radikális csökkenése. Az 1991. évet követő 8 év alatt mintegy egynegyedével esett vissza a születések száma. Az ezredforduló évében kismértékben emelkedett, majd – kisebb ingadozással – stabilizálódni látszott az évenkénti születésszám 9,5 körüli újszülöttel ezer lakosra számítva.

A halálozások elmúlt másfél évtizedre vonatkozó trendje bizonytalan képet mutat. A rendszerváltást követően 150 ezer fölé emelkedett a halálozások száma 1993-ra, és ezzel a második világháborút követően a legmagasabb értéket érte el; majd közel 20 ezer fővel csökkent 2001-re azóta 132–135 ezer között ingadozott az évi halálozás. A férfiak halandósága valamennyi életkorban magasabb, mint a nőké, a két nem közötti különbség azonban mérséklődik, mivel a férfiak halandósága jobban javult az elmúlt tíz évben, mint a nőké.

A születések és a halálozások egyenlegeként kialakult természetes fogyás mértéke felgyorsult a kilencvenes években. A mélypontot az 1999. év jelentette, amikor 48,5 ezer fővel többen haltak meg, mint amennyien születtek. A halálozások csökkenése és a születések stagnálása miatt az ezt követő néhány évben mérséklődött a népességsökkenés üteme, de még így is jelentős mértékű maradt. Az elmúlt évben a halálozások száma 37,4 ezer fővel haladta meg a születéseket, a természetes fogyás pedig $-3,7$ volt ezer lakosra számolva.

A korai házasságkötés és a fiatalon vállalt anyaság jellemezte hosszú időn keresztül a magyar családalapítási és gyermekvállalási szokásokat. Ma már ez a múlté, és nem valószínű, hogy a belátható jövőben visszatér ez a magatartási minta. A születések számához hasonlóan, a házassági kedv is jelentősen visszaesett az elmúlt másfél évtizedben (*MI. táblázat*). 1990 és 2002 között több mint 40%-kal csökkent a házasságkötések aránya. Az 1990-es évek elejének házassági szokásai mellett még a hajadonok közel 80%-a kötött volna házasságot 50 éves koráig, a jelenlegi házassági gyakoriságok mellett viszont már csak 47%-uk. Más szóval, ha a jelenlegi gyakorlat egyben a jövőbeni szándékokat is kifejezi, akkor a mai fiatalok több mint fele törvényes házasságon kívül élné le az életét.

A házassági magatartás átalakulásának egyik jeleként jelentősen megemelkedett a családalapítási életkor az elmúlt másfél évtizedben. Az először házassuló nők modális életkora, még az 1990-es évek elején is 21 év volt, vagyis ebben az életkorban volt a legmagasabb az első házasságkötések aránya. 2004-ben ez az életkor már a 27. életévre esett, és a 30-as éveik elején járó hajadonok nagyobb gyakorisággal kötöttek házasságot, mint a 20–21 évesek. Az első házasságkötési életkor erőteljes kitolódása miatt az 1990-es évek közepétől az a helyzet állt elő, hogy a hajadonoknál a 25–29 éves korcsoportban lett a leggyakoribb a házasságkötés, ami az egész elmúlt század házassági mozgalmát tekintve először tapasztalható jelenség a magyar társadalomban. A házassági mintaváltás első határozott jelei a mai 30 évnél fiatalabb (az 1970-es évek elejétől született) nemzedékeknél érhetők tetten. Ők már az 1990-es évek házassági szokásait követve alakították ki párkapcsolatukat vagy kerültek inkább el a házasság intézményét és az ezzel járó kööttségeket. Ennek eredményeként meglehetősen alacsony körökben a 24 vagy 29 éves korokban házasságban élők aránya.

A párkapcsolatban élők aránya természetesen magasabb, mint a házasság kötelékei között élőké, ami az élettársi kapcsolatok terjedésével magyarázható. 1990 óta mintegy háromszorosára (5,1%-ról 15,4%-ra) emelkedett az élettársi kapcsolatban élő párok aránya (*MI. táblázat*). Minél fiatalabb nem-

zedékeket tekintünk annál gyakoribb az a jelenség, hogy az első tartós (együttlakásos) partnerkapcsolat nem a házasság megkötését, hanem az együttélést jelenti. Ma már a 20–24 éves, partnerkapcsolatban élő nők 46%-át találjuk élettársi viszonyban, szemben az 1970-es évek elején kimutatott 2%-kal. Kiemelkedő ütemű azonban a nem házassági együttélési formák terjedése a 25–34 évesek körében is.

A házasságok stabilitását leggyakrabban a válások előfordulásával mérjük. A válások száma az 1980-as évek második felében tetőzött évi csaknem 30 000 bontóperi végzéssel. Az 1990-es években ennél alacsonyabb szinten, de egy emelkedő trend figyelhető meg évenkénti ingadozásokkal (*MI. táblázat*). Az elmúlt években stabilizálódott a válások száma, és évi átlagban 25 000 házasságot bontottak fel. Azonban a válások abszolút számának alakulása ma már nem igazán mértékadó mutatója a házasságok stabilitásának. A válások abszolút száma nem emelkedik a kevés házasság miatt, viszont a megkötött házasságok sem lesznek stabilabbak. Ezt mutatja a teljes válási arányszám is, amely a házasságtartam szerinti válások kumulált gyakoriságát méri. E mutató szerint minden 100 megkötött házasságból 42 bomlana fel, ha a 2004. évi válási gyakorlat tartósan megmaradna. Tíz évvel ezelőtt még 30 körüli volt ez az arány, az emelkedés tehát jelentős, több mint egyharmados.

A házassági arányszámok csökkenésének és a válási mutatók emelkedésének a hatása a háztartások összetételének alakulásában is tetten érhető. 1970 és 2001 között csaknem 10 százalékponttal ezt követően 2005-ig további 5 százalékponttal esett a házaspáros típusú háztartások (házaspárok, élettársi kapcsolatban élők gyermekkel vagy anélkül) aránya. Ezt a változást a gyermeküket egyedül nevelők, valamint az egyszemélyes háztartások részarány-növekedése kísérte. A két- vagy többcsaládos háztartások aránya pedig csekély a magyar háztartásstruktúrában.

A rendszerváltozást követő években valamelyest csökkent, az utóbbi néhány évben viszont ismét élénkült a népesség belföldi vándorlása, illetve költözési kedve. A belföldi vándorlási mozgalom az ország különböző területi egységeit eltérően érintette. A kilencvenes évek elején a költözések nagy része még a főváros, kisebb része a Pest megyei települések felé irányult, míg a legnagyobb kibocsátók az észak-magyarországi, észak-alföldi megyék voltak. Az ezredfordulót követően azonban ez a kép megváltozott: Budapestről vándorolnak el a legtöbben és Pest megye, pontosabban a főváros agglomerációs övezete vált a legkeresettebb lakóhellyé.

2. Oktatás, iskolázottság

Az oktatási rendszer átalakítása – a megváltozott feltételekkel és az európai integrációval összhangban – az 1980-as években indult és az 1990-es években folytatódott, amikor nagy létszámú korosztályok kerültek a közoktatásba. Ennek következtében gyorsabban növekedett az iskolarendszerű oktatásban részesülők aránya. Ezt példázza, hogy ma már a 16 évesek 92%-át az iskolapadban találjuk, miközben az 1990-es évek elején a nappali tagozatos képzés keretében oktatottak aránya még 80% körül mozgott. Az expanzió ennél is erőteljesebb volt az „idősebbeket” illetően: míg 1991-ben a 20 éveseknek mindössze 14%-a vett részt nappali tagozatos oktatásban, addig 2004-ben már 49%-uk (*M2. táblázat*).

Figyelemre méltó átrendeződés ment végbe az iskolatípusok látogatottságában (*M2. táblázat*). Habár a 14–17 éves korosztályban 1990-ben is többségben voltak a középiskolások, de a szakmunkástanulók, illetve az érettségit adó középfokú oktatási intézménybe járók aránya korántsem különbözött olyan mértékben, mint az ezredfordulón. A kilencvenes évek elején az említett korcsoport 30%-a tanult valamilyen szakmát nappali tagozatos képzés keretében, 40%-uk pedig gimnazista vagy szakközépiskolás volt, mára azonban az előbbiekek aránya 20%-ra esett vissza, míg az utóbbiaké több mint 60%-ot tesz ki. Mindezzel párhuzamosan a 18–22 éves korosztályban csaknem megkétszereződött a nappali tagozatos főiskolások, egyetemisták hányada.

A kilencvenes években a szakképző, illetve az érettségit adó iskolák arányeltolódásához hasonlóan karakteres változások zajlottak le a szakközépiskola, illetve gimnázium viszonylatában is. Ennek egyik oka az lehet, hogy az általánosabb képzést nyújtó gimnáziumokból könnyebb bejutni az egyetemekre és a főiskolákra, ami egyre több fiatal törekvése. A másik ok valószínűleg az ún. szerkezetváltó gimnáziumok megjelenésében rejlik. A rendszerváltás után egyes középiskolák (főként gimnáziumok) a 6, illetve 8 osztályos képzés beindításával „lefelé terjeszkedtek”. Az itt tanulók aránya 1996-ig nagyon dinamikusan emelkedett, a későbbiekben azonban a növekedés üteme lelassult, ami – legalábbis részben – annak tudható be, hogy az elmúlt években egyre kevesebb ilyen típusú intézmény alakult. A számok jól tükrözik ezt a jelenséget: míg az 1993/94-es tanévben a gimnáziumok 9. évfolyamos tanulóinak csak 7%-a vett részt 6 vagy 8 osztályos képzésben, addig az ezredfordulón 31%-uk, amely arány azóta némileg tovább emelkedett. Az 1990-es évek második felében különösen a 8 osztályos gimnáziumok térhódítása torpant meg: 1997-től gyakorlatilag nem történt változás e tekintetben.

A felsőoktatás nagyfokú expanzióját jelzi, hogy 2004-ben – közel háromszor annyian – tanultak egyetemeken, főiskolákon nappali tagozaton, mint 1990-ben (M2. táblázat). Az esti-, illetve levelező tagozatokon is jellemző a hallgatólétszám emelkedése. 2004-ben már a hallgatók több mint 47%-a tanult esti vagy levelező tagozaton, illetve távoktatás keretében.

1. táblázat. A 15–64 éves népesség legmagasabb iskolai végzettség szerinti megoszlása, 2005 (%)

Korcsoport	Alapfokú iskolai végzettségénél alacsonyabb	Alapfokú végzettségű	Középfokú iskolai végzettségű, érettségi nélkül	Középfokú iskolai végzettségű, érettségivel	Felsőfokú végzettségű	Összesen
Nők						
15–19	5,0	79,1	0,6	15,3	–	100,0
20–24	1,2	17,2	10,9	60,7	9,9	100,0
25–29	1,2	14,6	21,3	38,7	24,2	100,0
30–39	1,7	18,2	23,1	37,6	19,4	100,0
40–49	2,3	24,7	20,8	34,2	17,9	100,0
50–59	2,7	33,1	15,1	34,6	14,3	100,0
60–64	6,2	50,1	7,3	24,7	11,8	100,0
Együtt	2,6	30,4	16,2	35,5	15,3	100,0
Férfiak						
15–19	7,9	79,7	1,3	11,0	–	100,0
20–24	1,8	23,2	18,8	51,4	4,7	100,0
25–29	1,5	15,2	35,5	31,3	16,5	100,0
30–39	1,4	17,1	40,7	26,3	14,5	100,0
40–49	1,7	17,0	43,7	23,2	14,5	100,0
50–59	2,2	19,0	39,7	23,2	15,9	100,0
60–64	4,4	38,6	18,5	20,6	17,9	100,0
Együtt	2,5	25,4	32,8	26,4	12,9	100,0
Összesen	2,6	27,9	24,3	31,0	14,1	100,0

Forrás: 2005. évi Mikrocenzus

Az utóbbi évtizedekben emelkedett a lakosság iskolai végzettsége. A 20–39 évesek korcsoportjában az általános iskolai végzettségűek aránya 2005-ben már csaknem 100% volt. Sokkal nagyobb változások figyelhetők meg azonban a középiskolai végzettségűek arányában (1. táblázat). Mind a férfi-

ak, mind a nők esetében a 20–24 éves korosztályban a legmagasabb az érettségivel rendelkezők hányada; továbbá – a 18–19 évesek, valamint az 50 éven felüliek mellett – ez az a korcsoport, amelyben az 1990-es évek második felében a leggyorsabb részarány-növekedés mutatkozott. A húszas éveik elején járó nők több mint 50%-a, az ugyanilyen korú férfiak mintegy 40%-a érettségizett. A felsőfokú végzettségük aránya szintén valamennyi korcsoportban tovább növekedett az elmúlt években, a nők körében nagyobb, a férfiak esetében kisebb mértékben. Az is figyelemre méltó különbség, hogy a férfiaknál az 50–59 évesek, a nőknél viszont a 40 év alattiak között van a legtöbb diplomás. A magyarázat nyilvánvalóan abban van, hogy a nők az elmúlt egy-két évtizedben nyertek igazán teret a felsőoktatásban. Összességében a diplomások aránya valamivel magasabb a nőknél, mint a férfiaknál. Különösen így van ez a fiatal generációkban: a 25–39 éves nők 17, illetve 18%-ának van felsőfokú végzettsége, míg a férfiak esetében 12%, illetve 14% ez az arány.

3. Foglalkoztatás

A gazdaságilag aktív népesség aránya a kilencvenes évek elejétől folyamatosan csökkent, majd 1997-től az évtized végére valamelyest emelkedett az utóbbi években stabilizálódott. A növekedést a munkanélküliség – 2001-ig tartó – folyamatos visszaszorulása mellett a foglalkoztatottak arányának szerény növekedése idézte elő. A foglalkoztatotti arány 1997-ben érte el mélypontját, később emelkedett, majd stagnált. 2005-ben a 15–74 éves férfiak esetében 57, a nőknél 44% volt a mutató értéke (*M3. táblázat*).

A rendszerváltozást követő gazdasági változások – a gazdaságszerkezet átalakulása, a kelet-európai piacok elvesztése, a gazdasági recesszió – az évtized első harmadában a munkanélküliség robbanásszerű növekedését idézték elő. A munkanélküliségi ráta 1993-ban emelkedett a legmagasabbra, amikor megközelítette a 12%-ot, azóta 2001-ig folyamatosan csökkent, az utóbbi években emelkedett 2005-ben a férfiaknál 7,0%, a nőknél 7,5% volt.

Az 1990-es években a 15–19 éves népesség munkanélküliségi rátája végig messze meghaladta a többi korcsoportét: 1993-ban 33,3% volt 2001-ig csökkenést, azóta viszont meredek emelkedést figyelhetünk meg, 2005-ben 37,8% volt a megfelelő érték. A 20–24 évesek körében a mutató szintén viszonylag magas, bár kevésbé szakad el a többi korosztályétól. Az idősebb korcsoportok felé haladva csökkenő munkanélküliségi rátát az önként vállalt inaktivitással is magyarázhatjuk. Az idősebb munkavállaló a munkanélküli-

ség helyett a még mindig több biztonságot nyújtó korengedményes vagy rokkantsági nyugdíjat választja. A kényszerítő körülmények elfogadása azonban más korosztályban sem ismeretlen: az alacsony iskolai végzettségű 15–19 éves fiatal meg sem kísérli, hogy munkahelyet keressen, hanem otthon marad; a gyermekgondozáson lévő nő legalább néhány évre szintén felhagy a munkakereséssel. Mindazonáltal ezek az egyéni választások és életvezetési döntések általában a kényszer szülte élethelyzetekre jellemzőek.

4. Társadalmi tagozódás

Az elmúlt évtizedekben jelentősen átalakult az aktív keresők foglalkozási szerkezete. Ennek egyik jellegzetes megnyilvánulása a szellemi munkakörök térnyerése, főleg a nők körében (2. táblázat). Az 1970-es évek elején az aktív kereső nők 35%-a volt vezető, értelmiségi vagy rutin szellemi foglalkozású, az ezredfordulón viszont már 52%-uk. A férfiak között – bár kisebb mértékben – szintén növekedett a vezetői, értelmiségi, hivatalnoki réteg és a középszintű szakalkalmazottak együttes aránya. A szellemi foglalkozásúak belső tagolódását illetően a nemek közötti különbségeket kell kiemelnünk. Amíg a férfiak között nagyjából egyforma – kb. 11–11%-os – a felső-, illetve az alsó-vezetői, értelmiségi réteg hányada, addig a nőknél több mint háromszoros a különbség az utóbbi javára. Emellett, a nők között jóval többen vannak a középszintű szakalkalmazottak is. Ugyancsak jellegzetesek az időbeli változások: a rutin szellemi foglalkozásúak aránya mind a férfiaknál, mind a nőknél visszaesett az elmúlt harminc évben, ezzel párhuzamosan viszont – a nők körében jelentősen – megemelkedett a különböző szintű vezetők, értelmiségi szakalkalmazottak hányada.

A szellemi foglalkozásúak térnyerésének természetes következményeként általánosan visszaesett a fizikai foglalkozásúak aránya, egyes rétegeik esetében azonban eltérően zajlott ez a folyamat. A szakmunkások részaránya először emelkedett, majd az 1990-es években ez az emelkedés kissé mérséklődött, legalábbis ami a férfiakat illeti. A szakképzetlen ipari-szolgáltatási foglalkozásúak hányadának csökkenése ennél nagyobb mértékű és folyamatos volt. A mezőgazdasági fizikai foglalkozásúak rétege viszont 2000-re a maga 1%-ával szinte eltűnt.

2. táblázat. A foglalkoztatottak foglalkozási csoportok szerinti megoszlása a nők és férfiak körében, 1973–2000 (%)

Megnevezés	1973	1983	1992	2000
Nők				
Felső- és középvezető, felsőszintű értelmiségi, felsőszintű hivatalnok	2,3	6,0	5,6	8,1
Alsóvezető, alsószintű értelmiségi, alsószintű hivatalnok	9,9	20,3	23,4	26,4
Rutin szellemi	22,9	16,5	19,6	17,1
Nem mezőgazdasági vállalkozó	1,0	1,4	3,6	6,2
Mezőgazdasági vállalkozó	0,4	0,2	0,4	0,7
Szakt munkás	8,9	14,5	11,7	11,9
Szakképzetlen munkás	37,6	32,2	31,6	28,2
Mezőgazdasági munkás	17,0	8,9	4,2	1,4
<i>Összesen</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>
Férfiak				
Felső- és középvezető, felsőszintű értelmiségi, felsőszintű hivatalnok	5,5	10,6	10,0	11,2
Alsóvezető, alsószintű értelmiségi, alsószintű hivatalnok	8,5	9,3	10,2	11,4
Rutin szellemi	3,9	2,5	1,8	2,5
Nem mezőgazdasági vállalkozó	1,7	2,5	6,2	9,6
Mezőgazdasági vállalkozó	0,7	1,2	1,5	2,6
Szakt munkás	34,1	36,6	37,2	32,2
Szakképzetlen munkás	32,1	28,9	26,5	26,0
Mezőgazdasági munkás	13,6	8,5	6,6	4,5
<i>Összesen</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>

Forrás: 1973 és 1992 között: a KSH megfelelő évi Társadalmi mobilitásvizsgálatai; 2000: KSH Életmód- és időmérleg-vizsgálat.

Figyelemre méltó a vállalkozói réteg gyarapodása is. Az 1970-es évek elején az aktív kereső férfiak mindössze 2%-a dolgozott nem mezőgazdasági önállóként, ez az arány az 1990-es évek elejére 6, az ezredfordulóra pedig már csaknem 10%-ra ugrott. Alacsonyabb hányad mellett a nők esetében is hasonló mértékű volt a növekedés üteme. A mezőgazdasági önállók meglehetősen kis létszámú, de folyamatosan gyarapodó csoportot alkotnak kifejezetten a férfiak körében (2. táblázat).

Az elmúlt évek egyik sajátos fejleménye, hogy megemelkedett a rutin jellegű szolgáltató tevékenységeket űzők aránya (3. táblázat). Ebbe a kategóriába az egyszerű irodai munkát végzők, a kereskedelmi, vendéglátó ipari és az egyéb szolgáltatási ágazatokban dolgozók tartoznak. A 2000-re vonatkozó adatok tanúsága szerint ezt a foglalkozási területet a nők uralják: az aktív keresők közül több mint egytizedük tartozott ide, míg a férfiaknak csak 4%-a.

3. táblázat. *A rutin szolgáltatási foglalkozásúak aránya a foglalkoztatottak között nemek szerint, 1983–2000 (%)*

	1983	1992	2000
Foglalkoztatott nők	6,7	8,3	11,6
Foglalkoztatott férfiak	1,8	2,7	3,8
20–34 éves foglalkoztatottak – nők	8,4	11,8	16,7
20–34 éves foglalkoztatottak – férfiak	1,7	3,3	6,2

Forrás: 1983–1992: a KSH megfelelő évi Társadalmi mobilitásvizsgálatai; 2000: KSH Életmód- és időmérleg-vizsgálat.

A korcsoportos adatok által is megerősített egyes vélekedések szerint a rutin szolgáltatási foglalkozásúak helyzete sajátos, amennyiben nagy többségük a munkaerő-piaci karrierje elején álló fiatal, aki pillanatnyi pozícióját átmenetinek tekinti. Eszerint elképzelhető, hogy a jövőben éppen a képzetlen szolgáltatási foglalkozások alkotják majd a rétegstruktúra legkevésbé stabil csoportját.

5. A lakosság jövedelmei

Az 1990-es évek első felében a lakosság jövedelme reálértékben folyamatosan apadt, ami részben a foglalkoztatottság visszaesésével, részben pedig a foglalkoztatottak reálkeresetének csökkenésével függött össze. Ugyancsak egyre alacsonyabbak lettek a reálnyugdíjak. Az 1997-re tehető pozitív fordulatot követően előbb lassú, majd 2000-től gyorsuló növekedés mutatható ki, melynek eredményeként a lakossági jövedelmek mára meghaladják a rendszerváltás előtti szintet (M4. táblázat).

A jövedelmek nagyságának változását szerkezetük és eloszlásuk radikális átalakulása kísérte. A nyolcvanas évek második felétől egyre jelentősebb lett a társadalmi jövedelmek szerepe. Ez elsősorban a nyugdíjasok számának és össznépeségen belüli arányának a munkaerőpiac átalakulásával is összefüggő erőteljes növekedéséből fakad, de hozzájárult ehhez a munkanélküliség ugyanebből eredő megjelenése is. 1995-ben már élesen kirajzolódik azaz összefüggés, amely szerint minél alacsonyabb az egy főre jutó jövedelem, annál kisebb azon belül a munka-, illetve nagyobb a társadalmi jövedelmek aránya.

1985 és 1995 között az egyenlőtlenségi mutatók mindegyike a jövedelmek polarizálódását jelezte. Az 1980-as évek végén meginduló folyamat az 1990-es évek első felében felerősödött, majd az évtized végére stabilizálódott.

A TÁRKI Háztartás Monitor felvétele alapján azt mondhatjuk, hogy 2000 és 2003 között a mért egyenlőtlenségek nagysága növekedett (Tóth 2004), majd azt követően visszaállt a korábbi szintre. 2003 és 2005 között a jövedelemegyenlőtlenségek kismértékű csökkenése elsősorban az alacsony jövedelműeknek az átlagosnál magasabb jövedelemdinamikájára vezethető vissza (Szívós–Tóth 2006). Az egyenlőtlenségek belső szerkezetének meghatározásában továbbra is alapvető szerepe van az iskolázottságnak és a munkaerőpiaci helyzetnek.

6. Fogyasztás

A rendszerváltást követően bekövetkezett gazdasági recesszió következményeként a háztartások jövedelme erőteljesen csökkent, és ez behatárolta kiadásait, megváltoztatta annak szerkezetét. A háztartások jövedelmük legnagyobb hányadát továbbra is élelmiszerre és lakásfenntartásra fordítják, az előbbire némileg kevesebbet, az utóbbira növekvő arányban költenek a korábbi évekhez viszonyítva.

A létfenntartási kiadások az idős háztartásfőjű és az alacsonyabb jövedelmű háztartások kiadásaiban jóval nagyobb hányadot képviselnek, mint a fiatalabb és tehetősebb háztartásokéban, bár ebben a nem saját háztartásukban élő gyermekek és unokák természetbeni támogatása is szerepet játszik. 2004-ben a legalsó jövedelmi tizedben az élelmiszerkiadások részesedése 31%, a legfelsőben 18%. A gazdagabb háztartásokban a jövedelem nagyobb hányadát fordítják közlekedési-hírközlési kiadásokra és művelődésre, üdülésre, valamint szórakozásra is. A 70 évesnél idősebb háztartásfőjű háztartások kiadásai között kiemelkedően magas, több mint 10% az egészségügyi és testápolási kiadások

nagysága, ami átlagosan háromszorosát teszik ki a ruházzkodásra költött összegnek (M5. táblázat).

Az 1990-es évek során mind az élelmiszerekre fordított összeg nagysága, mind pedig a fogyasztás volumene csökkent. 1989-ben még 91 liter volt az egy főre jutó tejfogyasztás, 2004-re mindössze 61,8 liter; a gyümölcsfogyasztás 66,5-ről 48,4 kg/fő-re mérséklődött; legkevésbé a zöldségfogyasztás változott. A tehetősebb háztartások élelmiszerfogyasztása egészségesebb és kiegyensúlyozottabb, mint az alacsony jövedelműeké: a legfelső jövedelmi ötödben egy főre kétszer annyi gyümölcs- és zöldségfogyasztás jut, mint a legalacsonyabban, továbbá sokkal több hús- és tejterméket esznek.

4. táblázat. Egyes tartós fogyasztási cikkek 100 háztartásra jutó mennyisége az egy főre jutó jövedelmi tízedek szerint 1993-ban és 2004-ben (db)

A háztartás jövedelmi helyzete	Automata és félautomata mosógép		Színes televízió		Mikrohullámú sütő	
	1993	2004	1993	2004	1993	2004
Legalsó tízed	22	53	43	118	7	55
5. tízed	37	68	69	134	12	65
Legfelső tízed	72	89	94	149	33	87
<i>Átlag</i>	<i>44</i>	<i>72</i>	<i>73</i>	<i>138</i>	<i>15</i>	<i>72</i>

Forrás: KSH Háztartási Költségvetési Felvételei, 1993 és 2004.

Ami a fogyasztási cikkekkel való ellátottságot illeti: a háztartások többségében van már színes televízió, hűtőszekrény, mosógép, gyakori a mélyhűtő, s a családok mintegy fele használ mikrohullámú sütőt, valamint parabola-antennát, illetve kábeltévét is. A tartós fogyasztási cikkek birtoklását illetően igen jelentősek az eltérések a különböző jövedelmi csoportok között, de befolyásoló tényező a háztartásfő kora, iskolai végzettsége és foglalkozási kategóriája is (4. táblázat).

7. Lakáshelyzet

A lakosság korábbi jövedelmi helyzetének és életkörülményeinek romlása a lakásépítés visszaesésében is megmutatkozott. (Lásd M6. táblázat.) Az új lakások építése igen erősen visszaesett, majd bizonyos hullámzást követően az évtized végére, különösen pedig 2005-re, ismét növekedést lehetett megfigyelni. A lakásszám-növekedés – tekintettel a bontásokra – változatlanul mini-

mális. Így az egy szobára jutó személyek száma csak kisebb mértékben csökkent. Az utóbbi két évben számottevően növekedett a lakások közművesítettsége, felszereltsége, a három- és többszobás lakások aránya nőtt, az új lakások átlagos alapterülete viszont jelentősen csökkent. A lakásépítés korábbi években elindult állami támogatása számottevően megemelte az újonnan épített lakások számát, ám a növekedés többnyire az ország nyugati és középső részén volt jellemző.

8. Egészségi állapot

Az egészségi állapot leginkább összefoglaló, szintetikus jelzőszámai elsősorban a születéskor és különböző életkorokban várható átlagos élettartam adatok. Az 1960-as évek közepe óta Magyarországon ezeknek a 60 éven aluliakra vonatkozó mutatói lényegesen romlottak. A születéskor várható átlagos élettartam a férfiak esetében közel három évvel rövidült, a nők esetében kissé emelkedett, de az 1980-as évek közepétől az emelkedés megállt. Az 1990-es évek közepe óta ismét fokozatosan emelkedik a várható átlagos élettartam. A halandóság romlásának lassulása, majd a várható élettartam lassú növekedése azonban nem változtat azon a tényen, hogy Magyarországon kivételesen magas a halandóság. A gazdaságilag közepesen fejlett országok között ebben a tekintetben az utolsó helyek egyikén állunk. Jelenleg a kivételesen magas halandóság a legfőbb oka a természetes népességfogyásnak. A halandósági adatok arra hívják fel a figyelmet, hogy a magyar népességnek, különösen a középkorú és idősebb felnőtteknek az egészségi állapota igen rossz. (Lásd *M7. táblázat*.) Kedvező tendencia ezzel szemben a csecsemőhalandóság lassú, de folyamatos csökkenése és a halvaszületések arányának csökkenése.

A daganatos betegségek okozta elhalálozások száma az 1990-es évek közepéig növekedett, azóta tartósan magas szinten stabilizálódott. Más a helyzet a keringési rendszer megbetegedése miatti halálozások esetében, ahol az elmúlt 10-15 évben – kisebb hullámzásoktól eltekintve – számottevően csökkent az elhaltak száma.

Az egy lakosra jutó kórházi ápolási napoknak az utóbbi időben tapasztalt mérsékelt csökkenése, majd stabilizálódása, valamint az egy aktív keresőre jutó táppénzes napok számának csökkenése sajnos nem a népesség egészségi állapota javulásának, hanem a kórházi ellátás racionalizálásának és a táppénzrendszer reformjának a következménye.

A rokkantnyugdíjasok száma 1998-ig emelkedett, ezt követően némi csökkenés után újra emelkedés figyelhető meg. Ebben az is szerepet játszik,

hogy a munkahelyek és az aktív keresők sok esetben a rokkanttá nyilvánítás útján kívánják elkerülni a munkanélkülivé válást.

Az orvosok száma kismértékben tovább nőtt, a működő kórházi ágyak száma viszont az egészségügyi ellátás anyagi erőforrásainak csökkenése következtében visszaesett.

Az egészségi állapot a magyar társadalom sok problémája közül az egyik legsúlyosabb. A rossz egészség mellett, hogy egyéni és családi tragédiákhoz és magas halandósághoz vezet, a gazdaság és a társadalom életének több területén okoz nehézségeket. A helyzetet sok tekintetben befolyásolja, hogy az egészségügyi infrastruktúra már hosszú ideje nem felel meg a lakosság kedvezőtlen egészségi helyzete által támasztott követelményeknek. Ugyanakkor nem, vagy igen lassan épült ki a megelőző hálózat, és a lakosság jelentős része még nem szentel kellő figyelmet saját egészségének.

9. Időfelhasználás

Amikor hosszabb időszakon keresztül tekintjük át a magyar társadalom életmódját és időfelhasználását, akkor feltétlenül figyelembe kell vennünk azt, hogy a rendszerváltás új gazdaság- és társadalomtörténeti korszakot jelent a korábbi időszakhoz képest. A piacgazdasági viszonyokra való áttérés olyan komoly strukturális változásokat idézett elő, amely – főleg a makrosztintű időfelhasználás jellemzői esetében – csak bizonyos megszorítások mellett teszi lehetővé az időbeli összehasonlítást. Ilyen meghatározó strukturális változásnak tekinthetjük a munkaerőpiac beszűkülése és átalakulása miatt bekövetkező munkanélküliséget, az inaktívvá válás gyors felerősödését, azokat a gazdaság szerkezetében végbement változásokat, amelyek eredményeként csökkent a hosszú munkaidejű mezőgazdasági szektorban, és nőtt a rövidebb munkaidejű szolgáltatási ágazatokban dolgozók részaránya, valamint ide sorolhatjuk a foglalkozási szerkezet módosulását is, amelynek következtében visszaesett a hosszabb munkaidejű fizikai, és megnőtt a rövidebb munkaidejű szellemi foglalkozásúak részaránya.

E zömében gazdasági indíttatású változások mellett azonban a demográfiai folyamatokban is számottevő módosulások tapasztalhatók. Így többek között mintegy 3%-kal csökkent a 15–74 éves népesség száma, tovább csökkent a gyermekszám, felerősödött a családok elaprózódása, amelynek következtében egyre több önálló háztartás jön létre. Mindez feltétlenül hatással van az időfelhasználás belső arányaira. E vázlatos értelmezési keret előveze-

tése után röviden áttekintjük a 15–74 éves népesség időfelhasználásában 1986 és 2000 között bekövetkezett főbb változásokat (*M8. táblázat*).

Az egyik legjelentősebb változás a kereső-termelőmunkánál figyelhető meg, ahol – döntően a már említett strukturális módosulások hatására – a 15–74 éves férfiak kereső-termelőmunkára fordított ideje a korábbinak a négyötödére esett vissza. Nem túlzó az a feltevés, hogy a jövedelemszerzés szempontjából meghatározó munkaidőnek ilyen mértékű csökkenése jelentős szerepet játszhatott az életszínvonal csökkenésében.

A fentiekben említett és a 15–74 éves népesség egészére jellemző adatok azonban elfedik a *keresőmunkát ténylegesen végzők*, ezen belül is a foglalkoztatottak által teljesített munkaidő alakulását. E „tisztított” mutató alapján kiderül, hogy a foglalkoztatott férfiak 1986–87-ben – napi átlagban – 483 percet, 2000-ben 477 percet fordítottak kereső-termelőmunkára, a foglalkoztatott nők körében 418, illetve 422 perc volt a megfelelő érték. Mindez azt mutatja, hogy a foglalkoztatottak körében továbbra is a nyolcvanas évek derekán jellemző munkacentrikus életformát figyelhetjük meg.

Átalakult a kereső-termelőmunka belső összetétele. Korábban a főfoglalkozású munka mellett meghatározó volt a jövedelemkiegészítő tevékenység, ezen belül is elsősorban a mezőgazdaság nyújtotta tömegesen a legszélesebb keretet az ilyen jellegű tevékenységhez. Jelentős részben az élelmiszerpiac összeszűkülése miatt visszaesett a mezőgazdasági jövedelemkiegészítő munka iránti igény, a 15–74 éves férfiak körében közel 30%-kal csökkent az ilyen jellegű munkákra fordított idő, a nők körében pedig még ennél is nagyobb volt a visszaesés.

Észrevehető változások következtek be a *háztartás és a család ellátásával kapcsolatos munkák* terén is. A 15–74 éves férfiak körében 8 perccel nőtt, a nőknél 21 perccel csökkent az e tevékenységekkel töltött idő. Ennek ellenére a nők továbbra is két és félszer annyi időt töltenek háztartási munkával, mint a férfiak, ami a családon belüli munkamegosztás tradicionális voltára utal. A gazdasági aktivitás szerinti adatok azt mutatják, hogy a férfiak körében csak a nyugdíjasok csoportjában nőtt meg a háztartási munkákra fordított idő, ami összefüggésben van azzal, hogy gyenge munkaerő-piaci pozíciójuk következtében az utóbbi másfél évtizedben egyre inkább kiszorultak a munkaerő-piacról és inkább a háztartásgazdaság keretei között fejtenek ki tevékenységet.

A kereső-termelőmunkára fordított idő csökkenése következtében jelentősen megnőtt a szabadon felhasználható idő a foglalkoztatottak körében 14 százalékponttal, valamint a nyugdíjasok esetében is 22 százalékponttal. Továbbra is jellemző azonban, hogy a férfiak több szabadidővel rendelkeznek,

mint a nők, 2000-ben a férfiak szabadideje napi átlagban több mint háromnegyed órával haladta meg a nőkéét.

A szabadidő belső arányaiban számottevő eltolódások tapasztalhatók. A tévézés mindinkább uralkodóvá válik, hiszen 1986-ban a szabadidő 46%, 2000-ben 58%-kát köti le. Döntően ezzel összefüggésben jelentősen mérséklődött az olvasásra szánt idő, kevesebb idő jut a társas életre, kulturális intézmények látogatására. Tény azonban, hogy a mozi, színház és más kulturális intézmények csökkenő látogatottsága összefüggésben van a jegyárak növekedésével. Kismértékben növekedett viszont a fizikai rekreációra fordított idő. Összességében elmondható, hogy jelentősen növekedett ugyan a szabadon felhasználható idő, azonban számos ok miatt annak eltöltése nem vált változatosabbá.

10. Művelődés

A művelődés itt bemutatott jelzőszámainak többsége a művelődési tevékenység visszaesésére, illetve alacsony szinten való stabilizálódására enged következtetni. Bizonyos fokig kivételt jelent a kiadott könyvek száma, amely számottevő hullámválást követően 2004-ben jóval kedvezőbb képet mutat, mint 1990-ben. A kiadott könyvek példányszámát tekintve viszont folyamatos a visszaesés. A színház-, mozi- a múzeumlátogatások is – számottevő csökkenés után – viszonylag alacsony szinten stabilizálódtak (*M9. táblázat*).

Ezek a jellegzetesen „kemény” jelzőszámok nem fejezik ki a művelődési tevékenység társadalmi tényezőit, minőségét, az egyénekre, a különböző társadalmi csoportokra kifejtett kulturális hatásukat. A jelzőszámokkal jellemezhető művelődési tevékenységek visszaesésében szerepet játszott többek között a kulturális szolgáltatások árának emelkedése, továbbá a televízió nézés, főleg az igénytelen műsorok nézésének további terjedése.

11. Deviáns viselkedés

A deviáns viselkedések mérésére részben közvetlen, részben közvetett indikátorok állnak rendelkezésre. Az öngyilkosság esetében a közvetlen jelzőszámok azt mutatják, hogy az arányszám az 1980-as évek közepéig folytonosan nőtt, 1988-tól 1998-ig csökkent, ezt követően némi emelkedés után tovább folytatódott a csökkenés. Az utóbbi évek kedvező tendenciáját is figyelembe

véve Magyarországon – nemzetközi viszonylatban nézve – továbbra is magas az öngyilkossági arányszám (*M10. táblázat*).

Az alkoholizmus kiterjedtségének mérése közismerten problematikus. Az sem teljesen világos, hogy miként definiáljuk az alkoholizmust. Újabban az alkoholizmus kifejezés helyett „alkohollal kapcsolatos problémákról” beszélnek a szakirodalomban. Az alkoholizmus kiterjedtsége és az alkoholfogyasztásból eredő problémák nyomon követése alapvetően csak közvetett indikátorokkal lehetséges. A kiterjedtségre vonatkozóan a két hagyományos alkoholizmus-mutató, a májzsugorodás okozta halálesetek arányszáma és az egy főre jutó alkoholfogyasztás, 1989 óta eltérő tendenciát mutatott. A májzsugorodás okozta halálesetek száma 1995-ig nőtt, azóta kisebb hullámzást követően tovább csökkent, az egy főre jutó alkoholfogyasztás, tiszta (100 fokos) alkoholban kifejezve, majd ismét magas szinten stabilizálódott. A két adatból óvatosan azt a következtetést lehet levonni, hogy az alkoholizmus terjedése talán megállt. Ezt is figyelembe véve azonban az alkoholizmus nagyon elterjedt a magyar társadalomban.

A lelki betegségeket mérő jelzőszám, a gondozókban nyilvántartott betegek száma inkább a gyógyellátás kiterjedését méri, mint a betegségek előfordulását. Kopp és munkatársainak lelkiállapot-vizsgálatai azt mutatták ki, hogy 1988-tól 1994-ig a depressziós tünetekben szenvedő felnőttek aránya lényegesen emelkedett. (Kopp *et al.* 1996)

A bűnözés gyakorisága minden statisztikai adat szerint 1998-ig nőtt. Közismert azonban, hogy ezek az adatok nem csak, sőt nem is elsősorban a bűnözés tényleges intenzitását mutatják, hanem legalább ugyanennyire a bűnüldöző intézmények tevékenységét. A különböző adatok által jelzett tendenciák is némileg eltérők. A jogerősen elítéltek száma 1998-ig növekedést mutatott, ezt követően stabilizálódott. Ennél sokkal nagyobb mérvű volt az ismeretté vált közvéleményes bűncselekmények számának növekedése 1998-ig, ám azt követően 2001-ig csökkent, azóta pedig a stabilizálódást lehet megfigyelni.

12. Összefoglalás

A társadalmi jelzőszámok idősorai többszínű, némely esetben ellentmondásos képet mutatnak a magyar társadalomról. Egyrészt nagyon világosan tükrözik az 1990-es évek első felének válságjeleit: a reáljövedelem csökkenését, amely 1995-ben mélypontot ért el, a fogyasztás, a kulturális tevékenységek visszaesését. Figyelmet érdemel ugyanakkor, hogy a gyermekszám az 1990-es évek közepéig tapasztalt erős csökkenést követően alacsony szinten stabi-

lizálódik. A munkaerő-piaci folyamatokat illetően azt kell kiemelnünk, hogy a kilencvenes évek első felére jellemző kedvezőtlen tendenciákat követően, 1997-től kezdve a foglalkoztatottság folyamatosan bővült az utóbbi években azonban a javuló tendenciák megtörték.

A társadalomszerkezetet tekintve kirajzolódni látszik egy olyan tendencia, amely szerint a magyar társadalom felső szegmensei – munkaerő-piaci, anyagi esélyeiket tekintve – követik a fejlettebb uniós országokra jellemző tendenciákat. Ugyanakkor azokra a jelekre is fel kell hívnunk a figyelmet, amelyek a társadalom kettészakadására, szétválására – bizonyos csoportok esetében a társadalmi kirekesztődés növekvő kockázatára – utalnak.

A népesség kedvezőtlen egészségi állapota részben az életmóddal és az egészségmegőréssel kapcsolatos társadalmi attitűdökkel, részben az egészségügyi ellátó rendszer hiányosságaival magyarázható. A deviáns viselkedések, ezen belül is az öngyilkosság és az alkoholizmus gyakorisága – az utóbbi évek némileg kedvezőbb fejleményeit is figyelembe véve – továbbra is a nemzetközi élvonalba helyezi el Magyarországot.

IRODALOM

- Józan P. 1993: A halálzási viszonyok alakulása Magyarországon 1980–1992. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal.
- Kamarás F. 1996: Európai Termékenységi és Családvizsgálat Magyarországon. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal.
- Kopp M. – Skrabski Á. – Lőke J. – Szedmák S. 1996: Magyar lelkiállapot az átalakuló társadalomban. Budapest: Magatartástudományi Intézet, Kézirat.
- KSH 2002: A népesség időfelhasználása 1986/87-ben és 1999/2000-ben. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal.
- KSH 2004: Társadalmi Helyzetkép 2004. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal.
- Szivós P. – Tóth I. Gy. szerk. 2006: Feketén, fehérén. TÁRKI Monitor jelentések 2005. Budapest.: TÁRKI.
- Tóth I. Gy. 2004. Jövedelemeloszlás. In: Szivós P. – Tóth I. Gy. szerk.: Stabilizálódó társadalomszerkezet. TÁRKI Monitor Jelentések 2003. Budapest: TÁRKI, 33–54. p.
- Vukovich Gy. – Cseh-Szombathy L. – S. Molnár E. – Pongrácz T.-né – Utasi Á. 1994: Családi értékek – családi normák. Magyarország átalakulóban. Budapest: Népjóléti Minisztérium, 40–70. p.

Melléklet

M1. táblázat. *A népesedés és család jelzőszámai, 1989–2005*

Megnevezés	1989	1990	1994	1996	1998	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Népességszám, ezer	10 421	10 375	10 277	10 212	10 135	10 043	–	10 175	10 142	10 117	10 098
A népesség növekedési üteme	–	–0,02	–0,13	–0,19	–0,26	–0,21	–0,25	–0,32	–0,27	–0,25	–0,19
Nyers reprodukciós együttható	0,852	0,906	0,799	0,706	0,649	0,646	0,636	0,635	0,617	0,626	..
Tiszta reprodukciós együttható	0,831	0,889	0,784	0,693	0,638	0,635	0,627	0,626	0,609	0,618	..
60 éves és idősebb népesség, %	–	18,9	19,3	19,4	19,5	19,7	20,4	20,5	20,8	21,0	21,3
A nyers házasságkötési arányszám	6,4	5,9	5,2	4,6	4,4	4,3	4,5	4,5	4,5	4,3	..
A 15 éves és idősebb nők közül hajadon, %	15,3	15,9	18,6	19,7	20,8	21,7	22,0	22,6	23,1	23,6	24,1
Házasságon kívüli születés, %	12,4	13,1	19,4	22,6	26,6	29,0	30,3	31,4	32,3	34,0	..
Válás, ezer fennálló házasságra	9,6	9,9	9,8	9,7	11,4	11,0	11,0	11,6	11,6	11,6	..
15 éves és idősebb nők közül elvált, %	7,7	8,2	8,9	9,3	9,8	10,3	9,9	10,2	10,4	10,6	10,8
Átlagos háztartásnagyság	–	2,6	2,62	2,58	–	–	2,57	–	–	–	2,47
Egyszemélyes háztartások aránya, %*	–	24,3	–	26,1	–	–	26,2	–	–	–	29,1
5 és többszemélyes háztartások aránya, %*	–	8,0	–	8,5	–	–	8,8	–	–	–	7,8
4 és többszemélyes háztartások aránya, %*	–	26	–	–	–	–	25,3	–	–	–	22,5

M1. táblázat. *A népesedés és család jelzőszámai, 1989–2005 (folytatás)*

Megnevezés	1989	1990	1994	1996	1998	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Átlagos családnagyság*	–	2,93	–	2,94	–	–	2,93	–	–	–	2,88
Egy szülő gyermekkel típusú családok aránya,%*	–	15,5	–	15,5	–	–	16,5	–	–	–	16,8
Családok megoszlása gyermekszám szerint											
A gyermektelen családok aránya*	–	34,3	–	33,2	–	–	33,7	–	–	–	35,4
Az 1 gyermekes családok aránya*	–	32,9	–	33,7	–	–	34,0	–	–	–	34,4
A 2 gyermekes családok aránya*	–	26,3	–	26,0	–	–	24,7	–	–	–	22,6
A 3 gyermekes családok aránya*	–	5,1	–	5,6	–	–	5,9	–	–	–	5,8
4 és többgyermekes családok aránya,%*	–	1,4	–	1,6	–	–	1,7	–	–	–	1,8
Nem házas együttélések aránya a párkapcsolatokon belül*	–	5,1	–	7,4	–	–	12,2	–	–	–	15,4
Állandó belső vándorlás, ezrelék	19,6	20,6	20,4	20,5	22,2	22,4	21,3	22,9	23,9	21,6	..
Ideiglenes belső vándorlás és visszavándorlás, ezrelék	28,2	25,2	14,7	21,3	19,3	17,2	18	18,4	19,0	19,9	..
Városi lakosság aránya,%	59,4	61,9	63,8	62,9	63,7	63,6	65,2	65,1	64,8	65,0	..

Forrás: A *Demográfiai Évkönyv* megfelelő számai;

* A *Magyar Statisztikai Évkönyv* megfelelő számai és a *Népszámlálás, 2001* c. kiadvány; KSH *Mikrocenzus 2005*. 2. fej. *A népesség és a lakások jellemzői*.

M2. táblázat. *Az oktatás jelzőszámai, 1989–2004*

Megnevezés	1989	1990	1991	1992	1994	1996	1998	2000	2001	2002	2003	2004
Óvodás gyermekek aránya ^{a)}	85,2	85,5	86,3	87,1	86,5	86,6	86,5	87,8	86,4	87,8	86,9	86,8
Alapfokú oktatásban részesülők ^{a)}	97,7	99,1	99,2	99,2	99,0	97,8	97,7	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Szaktanulmányi és szakiskolai oktatásban részesülők ^{a)}	31,0	30,3	29,1	27,5	26,0	25,1	22,5	18,0	17,9	17,7
Középiskolai oktatásban részesülők ^{a)}	40,2	40,2	41,1	42,7	47,5	55,0	60,7	57,8	58,7	59,0
Nappali felsőfokú oktatásban részesülők ^{a)}	8,2	8,5	9,1	9,7	10,9	12,9	15,3	17,5	19,5	21,5	23,2	24,4
A felsőfokú oktatásban részesülők közül esti és levelező tagozaton, %	..	29,3	27,5	26,7	30,1	32,2	39,8	43,8	44,8	46,7	47,1	46,6
16 éves korban nappali tagozaton tanul (%)	80,3	83,2	86,2	93,8	89,0	89,0	88,7	91,8	94,0	95,2
20 éves korban nappali tagozaton tanul (%)	14,3	15,0	17,1	26,3	34,2	38,0	37,0	40,6	46,7	49,2

Forrás: Magyar Statisztikai Évkönyv megfelelő kiadásainak Oktatás című fejezetei.

*Megjegyzés: *Nettó iskolázási arányok. (Az egyes oktatási szintekre jellemző korcsoportokba tartozó tanulók és az azonos korú népesség aránya. A figyelembe vett korcsoportok: óvoda 3–5 éves; alapfokú oktatás 6–13 éves; szaktanulmányi és szakiskola 14–17 éves; középiskola 14–17 éves; egyetem, főiskola 18–22 éves; összesen tanuló 3–22 éves).*

M3. táblázat. *A foglalkoztatás jelzőszámai, 1992–2005*

Megnevezés	1992	1993	1994	1996	1998	2000	2001	2002	2003	2004	2005
A 15–74 éves népesség gazdasági aktivitása, %											
<i>Férfiak</i>											
Foglalkoztatottak	59	55,6	55,1	54,6	54,9	57,3	57,1	57,1	57,6	57,5	57,4
Munkanélküliek	7,5	8,5	7,4	6,5	5,1	4,3	3,8	3,7	3,8	3,7	4,3
Gazdaságilag aktívak	66,5	64,1	62,5	61,1	60,0	61,7	60,9	60,8	61,4	61,2	61,7
Gazdaságilag nem aktívak	33,5	35,9	37,5	38,9	40,0	38,3	39,1	39,2	38,6	38,8	38,3
<i>Összesen</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>
Munkanélküliségi ráta	11,3	13,2	11,8	10,7	8,5	7,0	6,3	6,1	6,1	6,1	7,0
<i>Nők</i>											
Foglalkoztatottak	46,6	43,5	41,9	39,6	41,0	43,2	43,1	43,3	44,3	44,1	44,2
Munkanélküliek	4,5	5,0	4,4	3,8	3,1	2,6	2,3	2,5	2,6	2,9	3,6
Gazdaságilag aktívak	51,1	48,5	46,3	43,4	44,1	45,8	45,4	45,8	46,9	47,0	47,8
Gazdaságilag nem aktívak	48,9	51,5	53,7	56,6	55,9	54,2	54,6	54,2	53,1	53,0	52,2
<i>Összesen</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>
Munkanélküliségi ráta	8,7	10,4	9,4	8,8	7,0	5,6	5,0	5,4	5,6	6,1	7,5
<i>Együtt</i>											
Foglalkoztatottak	52,8	49,3	48,2	46,7	47,7	50	49,8	49,9	50,6	50,5	50,5
Munkanélküliek	5,7	6,7	5,8	5,1	4,0	3,4	3,0	3,1	3,2	3,3	4,5
Gazdaságilag aktívak	58,7	56,0	54,0	51,8	51,7	53,4	52,8	52,9	53,8	53,8	54,5
Gazdaságilag nem aktívak	41,3	44,0	46,0	48,2	48,3	46,6	47,2	47,1	46,2	46,2	45,5
<i>Összesen</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>
Munkanélküliségi ráta	9,8	11,9	10,7	9,9	7,8	6,4	5,7	5,8	5,9	6,1	7,2

M3. táblázat. A foglalkoztatás jelzőszámai, 1992–2005 (folytatás)

Megnevezés	1992	1993	1994	1996	1998	2000	2001	2002	2003	2004	2005
A foglalkoztatottak ágazatok szerinti megoszlása,%											
Mező- és erdőgazdaság	11,3	9,1	8,7	8,3	7,5	6,6	6,3	6,2	5,5	5,3	5,0
Ipar, építőipar	35,0	33,8	33	32,6	34,2	34,0	34,3	34,1	33,3	32,8	32,4
Szolgáltatás	53,7	57,1	58,3	59,1	58,3	59,4	59,4	59,7	61,2	61,9	62,6
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
A foglalkoztatottak megoszlása foglalkozásuk jellege szerint,%											
Alkalmazott	79,6	81,9	82,5	82,1	84	85	85,7	86,2	86,7	85,8	86,3
Szövetkezeti tag	5,6	3,6	2,8	2,2	1,5	1,0	0,8	0,6	0,2	0,2	0,2
Társas vállalkozás tagja	6,4	5,2	4,7	4,2	3,8	3,4	3,0	2,8	2,9	3,5	3,8
Egyéni vállalkozó	7,2	8,2	8,9	10,3	10	10	9,8	9,7	9,6	10,0	9,3
Segítő családtag	1,2	1,1	1,1	1,1	0,8	0,7	0,7	0,6	0,5	0,4	0,4
Összesen	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100,0
Munkanélküliségi ráta korcsoportok szerint,%											
15–19 éves	27	33,3	29,8	30,4	24,8	23,7	21,2	27,1	32,2	34,9	37,8
20–24 éves	14,0	17,0	16,0	14,5	11,1	10,4	9,5	11,1	11,5	13,4	17,5
25–29 éves	11,7	13	11,3	11,3	8,3	7,3	7,0	7,0	6,9	6,5	8,2
30–39 éves	9,3	11,1	10,1	9,1	7,3	5,9	5,4	5,6	5,7	6,0	6,8
40–54 éves	7,4	9,0	8,0	7,6	5,9	5,0	4,3	4,2	4,4	4,7	5,5
55–59 éves	6,2	8,9	6,4	6,1	4,6	3,3	3,1	3,5	2,9	3,4	4,4
60–74 éves	4,3	10,1	10,5	5,4	9	1,7	2,1	1,4	1,9	1,8	2,2
Összesen	9,8	11,9	10,7	9,9	7,8	6,4	5,7	5,8	5,9	6,1	7,2

M3. táblázat. *A foglalkoztatás jelzőszámai, 1992–2005 (folytatás)*

Megnevezés	1992	1993	1994	1996	1998	2000	2001	2002	2003	2004	2005
<i>A foglalkoztatottak megoszlása iskolai végzettség szerint, %</i>											
8 általánosnál kevesebb	3,5	2,1	1,6	1,2	0,8	0,7	0,7	0,5	0,5	0,4	0,3
8 általános	25,6	25,2	23,6	21,4	21	16,7	16,5	15,8	14,7	14,0	13,8
Szaktunskáképző	25,6	26,7	28,6	29,3	29,5	31,3	33,1	33,3	32,2	31,3	31,4
Szaktunskola	1,2	1,0	1,0	1,2	1,2	1,0					
Gimnázium	12,0	11,1	11,0	11,4	11,4	8,6	32,5	32,7	33,8	33,6	33,3
Egyéb érettségi	17,6	19	19,5	19,2	19,9	24,4					
Főiskola	8,2	8,8	8,8	9,6	9,5	10,1	10,3	10,8	11,3	12,3	12,6
Egyetem	6,3	6,0	5,9	6,6	6,7	7,2	7,0	6,9	7,6	8,5	8,6
<i>Összesen</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>
<i>A munkanélküliek megoszlása a legmagasabb iskolai végzettség szerint, %</i>											
8 általánosnál kevesebb	6,8	5,8	4,5	4,9	4,5	2,5	2,8	3,0	3,1	2,4	2,4
8 általános	37,4	35,9	35,6	32,9	34,6	29,9	32,6	32,2	30,3	28,7	27,9
Szaktunskáképző, szaktunskola	31,8	33,7	35,5	36,5	34,3	38,9	37,2	36,0	37,6	35,6	35,5
Gimnázium, szaktunskola középiskola	20,4	21,3	21,1	21,5	22,9	24,6	23,3	23,2	23,6	25,7	26,7
Főiskola	2,1	2,4	2,7	2,7	2,5	2,8	3	3,5	3,9	5,1	5,0
Egyetem	1,4	1	1	1,4	1,2	1,3	1,1	2,0	1,4	2,4	2,5
<i>Összesen</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100,0</i>

M3. táblázat. *A foglalkoztatás jelzőszámai, 1992–2005 (folytatás)*

Megnevezés	1992	1993	1994	1996	1998	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Aktivitási arány korcsoportok szerint, %											
15–19 éves	23	20,8	19,1	15,3	15,8	11,6	9,7	6,8	5,9	5,5	5,3
20–24 éves	71,1	68,5	66,1	61,3	61,5	59,3	56,3	54,8	53,0	48,4	47,5
25–29 éves	77,6	76	75,7	72,4	72,9	75,2	75,7	75,1	75,6	76,7	77,4
30–39 éves	86,6	84,9	82,8	81	79,3	80,2	80,1	79,9	80,7	80,2	81,1
40–54 éves	81,7	79,4	77,5	76,2	74,1	76,5	75,8	75,9	76,9	76,8	77,7
55–59 éves	34,3	30,9	27,4	29,2	25,9	35	37,5	41	45,7	47,9	50,8
60–74 éves	10,3	7,9	6,7	4,6	4,2	4,5	4,6	5	6,1	7,2	7,2
Összesen	58,6	56	54	51,8	51,7	53,5	53,3	52,9	53,8	53,8	54,5
A munkanélküli ellátás mértéke az átlag keresetekhez viszonyítva, %											
	39,5	35,9	31,9	28,7	27,8	26,6	26,6	26,0	25,8	25,9	26,3

Forrás: A KSH Munkaerő Felmérés; *Szociális Statisztikai Évkönyv.*

Megjegyzés: A foglalkoztatottak megoszlása iskolai végzettség szerint c. tábla adatait a sorkatonák nélkül közöltük. 1999-től a bevezetett új kérdőív az iskolai végzettségnek és a szakmai képzettségnek az eddiginél pontosabb besorolását teszi lehetővé. Az új besorolás miatt az iskolai végzettségek az előző évekkal közvetlenül nem hasonlíthatók össze.

M4. táblázat. *A lakossági jövedelmek jelzőszámai, 1990–2005*

Megnevezés	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Egy főre jutó bruttó hazai termék, 1990=100	100,0	88,1	85,4	84,9	87,3	88,7	89,9	94,0	98,6	104,1	109,7	114,2	118,6	122,9	128,9	..
Egy főre jutó reáljövedelem, 1990=100	100,0	98,3	94,9	90,3	92,7	87,7	87,1	87,8	91,0	91,7	95,6	100,7	106,3	110,6
Egy keresőre jutó reálkereset, 1990 = 100	100,0	93,1	91,7	88,1	94,5	82,9	78,8	82,7	85,6	87,7	89,0	94,7	107,6	117,4	116,7	..
Reál kereseti index (nettó) előző év = 100	94,3	93,0	98,6	96,1	107,2	87,8	95,0	104,9	103,6	102,5	101,5	106,4	113,6	109,2	99,3	..
Az alsó decilis részesedése az összes személyi jövedelemből,% (S1)*	3,8	3,2	3,3	3,2	3,2**	3,3
A felső decilis részesedése az összes személyi jövedelemből,% (S10)*	22,7	24,3	24,8	25,7	24,2	25,1
S10/S1*	6,0	7,5	7,6	8,1	7,5	7,6

*Forrás: Magyar Statisztikai Évkönyv megfelelő évi kiadványai. *TÁRKI Háztartás Monitor alapján; **2004-re a KSH Változó Életkörülmények Adatgyűjtés alapján.*

M5. táblázat. *A fogyasztás jelzőszámai, 1993–2004 (%)*

Megnevezés	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2002	2003	2004
Élelmiszerek	33,8	34,0	34,5	33,1	33,3	-	29,9	28,6	28,8	25,5	24,4
Élvezeti cikkek	6,0	6,2	5,8	5,6	5,5	5,7	5,7	5,4	5,6	5,4	5,1
Ruházkodás	7,4	7,0	6,0	5,9	5,8	6,1	6,0	5,7	5,6	5,3	5,1
Lakásfenntartás	14,2	14,3	16,3	17,9	18,6	17,7	18,6	18,3	17,6	17,8	19,0
Háztartásvitel, lakásfelszerelés	5,6	5,6	5,1	4,6	4,5	5,0	5,0	5,7	5,2	5,5	5,3
Egészségügy, testápolás	3,8	4,0	4,4	4,8	4,8	4,8	5,0	5,8	6,2	6,2	6,1
Közlekedés, hírközlés	13,1	12,7	11,8	12,4	13,0	13,4	14,9	15,9	16,5	17,8	18,3
Művelődés, üdülés, szórakozás	6,1	6,0	6,2	6,4	5,8	6,5	6,6	6,5	7,0	7,9	8,0
Egyéb személyes célú kiadás	3,1	3,1	3,0	3,4	3,3	4,1	4,3	3,8	3,0	3,1	3,4
Lakásberuházás	6,1	6,9	6,9	5,9	5,3	4,2	4,0	4,4	4,4	5,5	5,1
Összes személyi célú kiadás*	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Tartós fogyasztási cikkek**	5,8	5,4	4,2	3,6	3,6	4,4	4,3	5,7	5,5	7,4	6,3

Forrás: KSH *Családi Költségvetési Adattár* megfelelő évi kiadványai.

Megjegyzés: *Az összes személyi célú kiadás pontos értéke a kerekítések miatt eltérhet a 100%-tól. **Az összes személyes célú kiadás százalékában.

M6. táblázat. *A lakáshelyzet jelzőszámai, 1990–2005*

Megnevezés	1990	1996	2001	2003	2005
Egy szobára jutó személyek száma, fő	114,0	104,0	105,0	104,0	111,0
Ezer lakosra jutó épített lakás, db ^a	4,2	2,8	2,8	3,5	4,1
Az új lakások átlagos alapterülete, m ²	90,0	97,0	97,0	95,0	87,0
Három- és többszobás lakás, %	39,6	40,8 ^a	46,1 ^b	50,8 ^c	50,4 ^d
Vízvezetékkel ellátott lakás, %	83,3	87,6 ^a	91,7 ^b	93,8 ^c	94,8 ^d
Közcsonnával ellátott lakás, %	43,8	46,9 ^a	–	64,8 ^c	66,5 ^d
Vízöblítéses WC-vel ellátott lakás, %	74,1	80,6 ^a	87,4 ^b	91,0 ^c	90,7 ^d
Vezetékes gázzal ellátott lakás, %	40,2	59,9 ^a	68,0 ^b	76,4 ^c	76,4 ^d

Forrás: Az 1990-es és 2001-es népszámlálások és az 1996-os és 2005-ös Mikrocenzus megfelelő kötetei. a) Az 1996-os Mikrocenzus adatállományából számított, a lakott lakásokra vonatkozó adat. b) A 2001. évi népszámlálás képviselői mintája alapján számított, a lakott lakásokra vonatkozó előzetes adat. c) A *Lakásvizonyok 2003* című reprezentatív felvétel alapján számított adatok. d) A 2005-ös Mikrocenzus adatállományából számított, a lakott lakásokra vonatkozó adat.

M7. táblázat. *Az egészségi állapot jelzőszámai, 1989–2005*

Megnevezés	1989	1990	1992	1994	1996	1998	2000	2002	2003	2004	2005
	Születéskor várható átlagos élettartam										
Férfi	65,44	65,13	64,55	64,84	66,06	66,14	67,11	68,26	68,29	68,59	..
Nő	73,79	73,71	73,73	74,23	74,7	75,18	75,59	76,56	76,53	76,91	..
	40 éves korban várható átlagos élettartam										
Férfi	29,07	28,84	28,15	28,08	28,82	28,89	29,57	30,41	30,33	30,63	..
Nő	36,17	36,05	35,99	36,19	36,58	36,84	37,17	37,97	37,84	38,10	..
	60 éves korban várható átlagos élettartam										
Férfi	14,79	14,72	14,52	14,66	14,88	14,95	15,29	15,98	15,79	16,06	..
Nő	19,16	19,02	19,1	19,32	19,44	19,79	20,04	26,74	20,61	20,86	..
Csecsemőhalandóság, ezer élve születőre	15,7	14,7	14,1	11,5	10,9	9,7	9,2	7,2	7,3	6,6	..
A daganatos betegségek okozta elhalálozások száma 100 ezer lakosra		301,2	316,5	321,5	332,3	335,7	336	330,1	336,7	337,3	..
A keringési rendszer okozta elhalálozások száma 100 ezer lakosra		736,8	738,7	722,9	725,8	715,9	687,1	667,7	682,5	665,2	..
Egy lakosra jutó kórházi ápolási nap*	2,9	2,8	2,7	2,6	2,5	2,5	2,3	2,3	2,3	2,3	..
Rokkantsági díjasok száma, ezer**	502	543	631	690	745	778	763	789	800	806	808
10 ezer lakosra jutó nyilvántartott orvosok száma*	33,8	35,9	38,8	40,6	43,3	45,4	..	36,8	37,8	38,5	..
10 ezer lakosra jutó működő kórházi ágyak száma*	99,3	98,3	95,6	96,1	89,9	83	81,8	79,2	78,9	78,8	..
Egészségügyre fordított kiadások a GDP %-ában	–	–	–	–	7,2	8,8	6,6	7,8	..	8,3***	..

Forrás: A KSH *Demográfiai Évkönyv* megfelelő számai. * A KSH *Egészségügyi Statisztikai Évkönyv* megfelelő számai.; ** A *Szociális Statisztikai Évkönyv* megfelelő számai.; *** OECD, Health Data.

M8. táblázat. *A 15–74 éves népesség átlagos napi időfelhasználása nemek szerint 1986–1987-ben és 1999–2000-ben (perc)*

Tevékenység		Átlagos napi időfelhasználás (perc)	
		1986–1987	1999–2000
Kereső tevékenység	férfi	341	262
	nő	222	171
	együtt	280	215
Mezőgazdasági jövedelemkiegészítő munka saját gazdaságban	férfi	67	51
	nő	48	30
	együtt	57	40
Háztartási és a család ellátásával kapcsolatos munka	férfi	86	94
	nő	261	240
	együtt	177	170
Közlekedés	férfi	70	65
	nő	54	55
	együtt	62	60
Fiziológiai szükségletek	férfi	669	682
	nő	673	683
	együtt	671	683

M8. táblázat. *A 15–74 éves népesség átlagos napi időfelhasználása nemek szerint 1986–1987-ben és 1999–2000-ben (perc) (folytatás)*

Tevékenység		Átlagos napi időfelhasználás (perc)	
		1986–1987	1999–2000
<i>Szabadon felhasználható idő</i>	férfi	250	304
	nő	211	257
	együtt	230	280
Ezen belül:			
– olvasás	férfi	38	27
	nő	29	21
	együtt	33	24
– kulturális intézmény látogatása	férfi	6	5
	nő	3	3
– társas szabadidőtöltés	férfi	58	59
	nő	48	43
	együtt	53	51
– televízió nézés, videózás	férfi	111	167
	nő	100	155
	együtt	105	161
– séta, sport, testedzés	férfi	19	24
	nő	10	15
	együtt	14	19

Forrás: KSH (2002)

M9. táblázat. *A művelődés jelzőszámai, 1989–2004*

Megnevezés	1989	1990	1992	1994	1996
A kiadott könyvek (művek) száma, 100 ezer lakosra	72	72	74	93	87
A kiadott könyvek példány-száma, 100 ezer lakosra	1 025	1 091	786	720	510
Színházlátogatások száma, száz lakosra	49	48	46	40	38
Mozi látogatások száma, száz lakosra	440	349	148	155	130
Múzeumlátogatások száma, száz lakosra	154	135	98	104	97

Megnevezés	1998	2000	2001	2002	2003	2004
A kiadott könyvek (művek) száma, 100 ezer lakosra	105	90	88	99	90	111
A kiadott könyvek példány-száma, 100 ezer lakosra	466	352	323	449	323	317
Színházlátogatások száma, száz lakosra	41	39	38	41	41	43
Mozi látogatások száma, száz lakosra	144	143	154	150	135	135
Múzeumlátogatások száma, száz lakosra	99	99	95	96	102	114

Forrás: Magyar Statisztikai Évkönyv megfelelő kiadásainak Kultúra című fejezetei.

M10. táblázat. *A deviancia jelzőszámai, 1989–2004*

Megnevezés	1989	1990	1992	1994	1996	1998	2000	2001	2002	2003	2004
Öngyilkosság, 100 ezer lakosra	41,6	39,9	38,7	35,3	33,7	32,2	32,6	29,2	28	27,7	27,2
Alkoholos májbetegség okozta haláleset, 100 ezer lakosra*	38,8	39,4	56,2	70,9	54,1	59	57,4	51,5	49,1	49,2	47,6
Egy főre jutó évi borfogyasztás, liter**	23	28	30	29	30	33	28	34	34	32	32
Egy főre jutó évi sörfogyasztás, liter**	104	105	94	85	71	68	72	71	73	75	73
Egy főre jutó évi égetett szeszesital fogyasztás, 100 fokos alkohol, liter**	5,0	4,3	3,7	3,5	3,2	3,2	3,2	3,4	3,4	3,5	3,6
Egy főre jutó évi összes szeszesital fogyasztás, 100 fokos alkohol, liter**	11,3	11,1	10,5	10,4	10,2	10,0	10,0	11,0	11,1	11,1	11,1
Pszichiátriai gondozókban nyilván-tartott beteg, 10 ezer lakosra***	118	123	132	135	136	130	130	130	133	135	140
Jogerősen elítélt, 10 ezer lakosra****	76	56	91	92	98	115	113	110	115	109	115
Ismertté vált közvédas bűncselekmények, 100 ezer lakosra*****	2 168	3 291	4 332	3 795	4 572	5 939	4 496	4 571	4 142	4 081	4 144

Forrás: KSH *Demográfiai Évkönyv* megfelelő számai. ** KSH, *Élelmiszermérlegek és Tápanyagfogyasztás, 2004*. *** Az egészségügyi statisztikai évkönyv megfelelő számai. **** Az Országos Igazságszolgáltatási Tanács megfelelő számai alapján a KSH publikálja.

***** Az Egységes Rendőrségi- Ügyészségi Bűnügyi Statisztika (ERÜBS) adatai alapján számítva.

Megjegyzés: *Az 1996. január 1-jével bevezetett Betegségek Nemzetközi Osztályozása (BNO X. revíziója) lehetőséget ad az alkoholos májsugorodásban meghaltaknak más betegségcsoportokba való besorolására. Az ebből adódó eltérés nagyságrendjéről nincs információnk. Besorolás: 1995-ig „Alkoholos májbetegség és májsugor”; 1996-tól „Alkoholos májbetegség”.